

UNIVERSITY
OF TURKU

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Karla Malm, Elsa Saarikkomäki, Pauliina Lampela, Anni Nyysölä
TITLE	Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa
YEAR	2023
DOI	-
VERSION	Kustantajan PDF
CITATION	Malm, Karla & Saarikkomäki, Elsa & Lampela, Pauliina & Nyysölä, Anni (2023) Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa. Teoksessa Sofia Laine, Eila Kauppinen, Karla Malm & Tommi Hoikkala (toim.) Nuoruus korona-ajan kaupungissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikaumista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 215–233.
LICENSE	-

9. Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa

Karla Malm, Elsa Saarikkomäki, Pauliina Lampela & Anni Nyyssölä

Tänä päivänä on mahdotonta liikkua kaupunkitilassa, kauppakeskuksissa, kaupoissa tai julkisissa liikennevälineissä törmäämättä yksityiseen turvallisuusalaan. Tämä koskee myös niin julkisessa ja puolijulkisessa tilassa vapaa-aikaa viettäviä nuoria kuin jalkautuvaa nuorisotyötä tekeviä ammattilaisia. Julkisessa ja puolijulkisessa tilassa vietetty aika korostaa nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvojien välisten suhteiden merkitystä. Niinpä tässä luvussa kysymme, millaisena näyttäytyvät nuorten, nuorisotyön ja yksityisen turva-alan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa. Kuvaamme ensin 1) nuorten näkökulmaa yksityiseen turvallisuusalaan, sitten 2) yksityisen turvallisuusalan näkökulmaa nuoriin ja nuorisotyöhön, ja 3) lopuksi tarkastelemme nuorisotyön ja yksityisen turvallisuusalan suhdetta. Tätä ennen paikannamme lyhyesti, mistä nuorten hengailussa sekä siihen liittyvässä yksityisessä turvallisuusalassa on kyse.

Aineistona hyödynnämme haastattelu- ja havainnointiaineistoa, jonka analysointia ohjasi muiden lukujen tapaan tutkimuskysymyksiin perustuva, suunnattu sisällönanalyysi (ks. lisää luku 2: ”Miten tutkimus toteutettiin”; engl. *directed content analysis*, Hsieh & Shannon 2005, 1281–1283). Kenttäpäiväkirjoja kirjoittaneet ja haastatteluja toteuttaneet tutkijat keräsivät omasta aineistostaan yksityiseen turvallisuusalaan liittyvät kuvaukset, jonka jälkeen tutkijat tutustuivat toistensa aineistoihin ja kävivät vuoropuhelua aineistosta erottamistaan teemoista. Aineisto jäsennettiin alalukuja vastaavalla tavalla nuorten näkökulmiin, yksityisen turvallisuusalan osoittamiin suhtautumistapoihin sekä jalkautuvan nuorisotyön ja yksityisen turvallisuusalan suhteeseen.

On syytä hieman tarkentaa, mitä oikeastaan tarkoitamme, kun puhumme yksityisestä turvallisuusalasta – onhan kyseessä ala, johon liittyvien nimikkeiden ja lempinimien kirjo on varsin runsas. Sananlaskun mukaan rakkaalla lapsella on monta nimeä. Sama voidaan todeta myös yksityisestä turvallisuusalasta, jonka toimijoilla riittää nimiä ja lempinimiä: järjestyksenvalvojat, järkkärit, vartijat, stevarit, stevet, jiiveet... Myös puhkekielisten nimitysten huomioiminen on olennaista, koska osa niistä kantaa mukanaan erilaisia

konnotaatioita, kuten epäluuloja yksityisiä vartiointiliikkeitä kohtaan, tai tuttavallisuutta ja arkipäiväisyyttä. Esimerkiksi tämänkin luvun aineistossa toistuvasti esiintyvä puhekielinen ilmaisu ”jiivee” on varsin tuttavallinen lyhenne järjestyksenvalvojasta.

Toisaalta nimikkeet voivat kertoa myös toimenkuvista. Puhekielessä termit vartija ja järjestyksenvalvoja usein sekoittuvat, vaikka heillä on hieman eri toimialueet ja tehtävänkuvat. Laki yksityisistä turvapalveluista (1085/2015) säättää, että muun muassa kauppakeskuksen yleisiä tiloja valvovat järjestyksenvalvojat, joilla täytyy olla myös vartijan koulutus – tämä erottaa heidät myös tapahtumien järjestyksenvalvojista. Yksityisessä tilassa, kuten (kauppakeskusten) ruokakaupoissa, työskentelevät vartijat. Tässä luvussa puhumme näistä sekaisin molempia termejä käyttäen, koska on välillä mahdotonta sanoa, kummasta puhutaan. Luvun fokuksen kannalta oleellista on, että sekä vartijat että järjestyksenvalvojat ovat yksityisen turvallisuusalan edustajia ja sitä kautta pitkälti samanlaisissa tehtävissä.

Katsomme, että on tärkeää suunnata huomio paitsi nuorten ja järjestyksenvalvonnan suhteisiin, myös jalkautuvan nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteisiin. Havainnoimamme jalkautuvan nuorisotyön arjessa muun muassa kauppakeskusten järjestyksenvalvojat ovat ammattiryhmä, jota tavataan toistuvasti. Arkinen vuorovaikutus on useimmissa tapauksissa jatkuvaa ja silloin, kun se ei sitä ole, jalkautuvaa nuorisotyötä tekevät kokevat sen puutteen monissa tapauksissa ongelmaksi. Syyt ovat ilmeisiä: niin järjestyksenvalvojat kuin nuorisotyöntekijät tekevät työtään kaupunkitilassa, esimerkiksi kauppakeskuksissa. Kummankin ammattiryhmän vuorovaikutus nuorten kanssa on väistämättä iso osa arkista työtä. Syyt tähän toki eroavat, ja niin eroavat ammattiroolitkin. Jalkautuvat nuorisotyöntekijät ovat julkisessa ja puolijulkisessa tilassa nimenomaan nuoria varten, ja he ovat saaneet pitkän koulutuksen nuorten kanssa toimimiseen. Jos nuoret eivät viettäisi aikaansa kauppakeskuksissa, eivät niin tekisi myöskään nuorisotyöntekijät. Nuorisotyöntekijät jalkautuvat julkiseen ja puolijulkiseen tilaan ollakseen saatavilla nuorille silloin, kun nämä tarvitsevat tai kaipaavat kohtaamista.

Yksityisen turvallisuusalan työn taustalla on toisenlainen tavoitteenasettelu: järjestyksenvalvojat ovat tilassa poliisin asettamina ensisijaisesti järjestyksen ja turvallisuuden tähden ja vartijat suojaamassa yksityistä omaisuutta esimerkiksi kaupoissa. Jos nuoret äkkiarvaamatta lopettaisivat kauppakeskuksissa hengailemisen, järjestyksenvalvojat eivät silti katoaisi kauppakeskuksista. Toki järjestyksenvalvojien tehtävä valvoa kaikkien tilassa olevien turvallisuutta kattaa myös tilassa hengaillevat nuoret. Nuoret eivät silti asetu samalla tapaa turvallisuusalan työn keskiöön kuin nuorisotyön kohdalla, mikä voi aiheuttaa haasteita tai väärinymmärryksiä ammattiryhmien välisille kohtaamisille sekä nuorten ja ammattiryhmien kohtaamisille.

Tässä luvussa pyrimme tuomaan esiin havainnointien pohjalta näitä eri haasteita sekä pohtimaan yhteisten dialogien merkityksiä niin nuorten, yksityisen turvallisuusalan kuin nuorisotyön näkökulmista. Tuomme esiin jalkautuvan nuorisotyön ja turvallisuusalan yhteisiä kenttiä ja yhteistyötä, vaikkakin on tärkeää muistaa, että alojen pohjimmainen logiikka eroaa toisistaan selvästi.

Nuorten vapaa-aika ja sen kontrolli kaupunkitilassa

Julkiset ja puolijulkiset tilat – kuten kauppakeskukset – muodostavat merkittävän näytämön joidenkin nuorten vapaa-ajanvietolle. Noora Pyyryn (2015) mukaan hengailu voikin olla tärkeää ja merkityksellistä osallistumista urbaaniin elämään, mikä tarjoaa nuorille kokemuksia yhteisöllisyydestä: kavereiden tapaamista ja uusiin ihmisiin tutustumista. Hengailun luonteeseen kuuluu, että se jättää tilaa sattumanvaraisuudelle ja suunnittelemattomuudelle (esim. Pyyry 2015; Malm 2018, 64; ks. luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa”). Toisin sanoen se, mikä aikuisille voi näyttäytyä tarpeettomana ajanhukkana ja haahuiluna, tai jopa häiriökäyttäytymisenä ja metelöimisena, on nuorille mahdollisesti erittäin arvokasta.

Korona-ajassa monet ohjatut harrastukset ovat olleet tauolla, jolloin nuoret ovat etsineet uudenlaisia vapaa-ajan käyttömuotoja. Joidenkin kohdalla tämä on voinut laajentaa hengailemisen mahdollisuuksia. Toisaalta korona-aika on myös muuttanut tilan käyttöä ja sosiaalista kontrollia kaupunkitilassa. Julkisen ja puolijulkisen tilan käyttöä on korona-aikana rajoitettu jopa aiempaa enemmän ja eri tavoin, muun muassa penkkejä poistamalla.

Aiemmissä tutkimuksissa nuorten ja järjestyksenvalvojen suhdetta on tutkittu jonkin verran nuorten näkökulmista (Saarikkomäki 2017; Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020). Nuorten hengailu, ajanvietto ja niihin toisinaan liittyvät piirteet, kuten isoissa joukoissa oleilu tai kovaäänisyys, ovat kuitenkin usein syynä kohtaamisiin yksityisen turvallisuusalan kanssa ja voivat johtaa kireisiin väleihin tai nuorten häätämiseen turvallisista tiloista (Saarikkomäki 2017, 74–78; Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020). Tutkimuskentältä puuttuu kuitenkin tutkimusta, joka nojaa etnografisiin menetelmiin, kuten myös tutkimusta, joka paneutuu korona-aikaan tai tarkastelee yksityisen turvallisuusalan näkökulmia nuorista tai nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhdetta (paitsi Noja-toiminnan näkökulma, ks. Lampela & Saarikkomäki 2019). Mainittava on, että vastaavaa tutkimusta ei ole juurikaan saatavilla edes kansainvälisesti. Myös etnografinen tutkimus aiheesta on vähäistä (ks. kuitenkin Manzo 2004).

Yksityisen turvallisuusalan roolin laajentuminen kaupunkitilassa

Yksityinen turvallisuusala on kasvanut nopeasti, ja sen rooli on muuttunut – sitä voidaan pitää tänä päivänä merkittävänä kaupunkitilan toimijana ja määrittelijänä. Muutos on keskeinen siitä näkökulmasta, että perinteisesti rikoskontrolli sekä yleisen turvallisuuden ja järjestyksen ylläpito on ollut julkisen tahon, eli poliisin ja rikosoikeusjärjestelmän, vastuulla (esim. Shearing & Stenning 1981; White & Gill 2013; Saarikkomäki 2017, 13–22, 74–78). Kansainväliset turvallisuusfirmat ovat kuitenkin kasvattaneet rooliaan, ja lainsäädännön muutokset ovat tämän Suomessakin mahdollistaneet. Vartiointiala ei ole historiallisesti uusi toimija, mutta uutta on alan itsensäkin vauhdittama voimakas kasvu sekä toimintakentän laajentuminen yksityisestä tilasta myös julkiseen ja puoli-julkiseen tilaan.

Kansainvälisellä tutkimuskentällä on esitetty erilaisia teorioita alan kasvun syistä, kuten a) kaupunkitilan yksityistyminen eli puolijulkisen tilan lisääntyminen, jota ei valvo vain poliisi vaan myös yksityinen turvallisuus-ala, b) turvallistaminen, turvallisuuden markkinoiminen ja turvabisneksellä myyminen, mikä voi luoda myös ”tarvetta” ostaa turvallisuutta, sekä c) sosiaalisen kontrollin muutokset, esimerkiksi kaupoissa vähennetään henkilökuntaa tai automatisoidaan toimintoja ja sosiaalisen kontrollin vajetta paikataan vartiointilla (esim. Shearing & Stenning 1981; Mopas & Stenning 2001; Jones & Newburn 2002; White & Gill 2013; Saarikkomäki 2017, 13–22, 74–78). Vaikka poliisin ja yksityisen turvallisuusalan roolit tulevat osin lähelle toisiaan, yksityisen turvallisuusalan kasvu ei kuitenkaan liity poliisikontrollin vähenemiseen, vaan kasvun yhteydessä on puhuttu pikemminkin edellä mainituista sosiaalisen kontrollin muutoksista ja turvallisuuden eetoksen kasvusta. Suoraa tutkimusta ei Suomessa ole kasvun syistä tehty, mutta näiden kehityssuuntien voidaan ajatella tapahtuneen jossain määrin myös meillä. Yksityistä turvallisuusalaa koskeva keskustelu on kansainvälisesti keskittynyt eniten teoreettisiin keskusteluihin kasvun syistä. Empiirinen tutkimus on ollut vähäisempää, vaikkakin se on ollut kasvussa.

Edellä kuvattu yhteiskunnallinen muutos on vaikuttanut siihen, että yksityisen turvallisuusalan rooli ja valta ovat kasvaneet. Käytännössä yksityisen turvallisuusalan roolin moninaistuminen ja kasvu voi tarkoittaa paitsi vallan ja kontrollin moninaistumista, myös konkreettista yhteistyötä poliisin ja yksityisen turvallisuusalan välillä, mutta nykyisin huomataan myös monenlaisia muita yhteistyön muotoja esimerkiksi nuorisotyön kanssa (esim. Saarikkomäki & Lampela 2021). Kyseessä on merkittävä julkisen ja yksityisen vallan rajojen sekoittuminen, mikä vaikuttaa käytännössä erityisesti nuorten arkeen. Tästä syystä aiheesta tarvitaan jatkuvasti lisää tietoa. Nuoret nähdään usein helposti uhkana tai riskinä turvallisuudelle (ks. myös Harrikari 2008; luku 10: ”Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinnallisissa kamppailuissa”).

Kyseessä on myös oikeudellinen muutos, jossa yksityiselle turvallisuusalalle on annettu yhä enemmän toimivaltaa. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

on myös julkisen vallan käyttöä, ja se voi tarkoittaa puuttumista ihmisen perusoikeuksiin, vapauteen ja koskemattomuuteen tai liikkumisvapauteen. Puuttumisen tulee perustua laissa säädettyihin toimivaltuuksiin, ja vaikka yksityisen turvallisuusalan toimivaltuudet ja voimakeinot ovat suppeammat verrattuna poliisiin, ne ovat silti merkittäviä. Lisäksi yksityisellä turvallisuusalalla on symbolista valtaa, jota esimerkiksi poliisia muistuttavat työasut ja välineet edustavat (Mopas & Stenning 2001, 69). Käytännössä nämä seikat ja edellä kuvatut muutokset voivat näyttäytyä nuorten elämässä monin eri tavoin, ja selvää on, että nuoret ja yksityisen turvallisuusalan edustajat eivät ole kohtaamistilanteissa yhdenvertaisessa asemassa. Siten nuorten oikeudenmukaiseen ja kunnioittavaan kohtamiseen sekä järjestyksenvalvojien ja muiden toimijoiden välisiin suhteisiin on kiinnitettävä huomiota.

Nuorten kokemukset järjestyksenvalvojista ristiriitaisia

Havainnointiaineistomme perusteella nuorten suhde järjestyksenvalvojiin on osin ristiriitainen. Kuten aikaisempi tutkimuskin osoittaa, nuorten ja yksityisen turvallisuusalan väliset suhteet ovat pääosin kielteiset ja epäluuloiset, mutta myönteisiäkin kohtaamisia on havaittu (Mathews ym. 2000; Manzo 2004; Saarikkomäki 2017, 67–72; Lampela & Saarikkomäki 2019; Saarikkomäki & Honkatukia 2017, 176–177). Kaupunkitilaa havainnoidessamme huomasimme kiinnostavia ristiriitoja ja kuvauksia moninaisista suhteista. Järjestyksenvalvojien koetaan esimerkiksi tuovan turvaa hengailupaikoille, mutta samaan aikaan nuorten keskuudessa liikkuu myös tarinoita tilanteista, joissa järjestyksenvalvojat ovat käyttäytyneet epäasiallisesti tai eivät ole puuttuneet näkemäänsä epäkohtiin. Järjestyksenvalvojat nähdään siten turvallisinä aikuisina, mutta myös välinpitämättöminä sivustaseuraajina, jotka eivät tee työtänsä eli takaa tilassa liikkuvien turvallisuutta. Seuraavassa lainauksessa järjestyksenvalvojat yhdistetään turvaa tuoviin aikuisiin:

Tutkija: Okeii, onks teil niinkun turvaton olo, jos te hengaatte jossain ulkona?

Fatima³⁵: Eei.

Tutkija: Hmm miks teil ei oo?

Julia: Noo, esim. jos ollaan Oodil ulkona niin sielhän on aina kytät.

Fatima: Ja sit muut aikuiset, vartijat tälleen.

Tutkija: Okei, eli kumminkin silleen aikuiset ja vartijat ja poliisit tuo jonkinlaista turvaa?

Julia: No koska silloin ei tapahdu mitään ikin... ei oo mitään tappeiluita tai tommost.

(Haastattelu 1)

35 Tämän luvun kaikissa aineistositaateissa esiintyvien nuorten oikeat nimet on muutettu pseudo-nyymeiksi.

Järjestyksenvalvojien ja muiden turvallisten aikuisten, kuten jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden, läsnäolon voidaan kokea rauhoittavan hengailupaikkoja ja esimerkiksi vähentävän tappeluita (ks. myös Malm 2018, 51–52). Eräissä haastattelussa nuoret myös mainitsivat, että voisivat kertoa kaupunkitilassa tapahtuneesta häirinnästä paikalla olevalle järjestyksenvalvojalle. Aineistossa ilmenee tapauksia, joissa järjestyksenvalvojat onnistuvat edustamaan hengailleville nuorille turvallisuutta – esimerkiksi, kun tilanteessa väkivallan uhka kärjistyy, nuorten ratkaisu on soittaa paikalle järjestyksenvalvojat. Järjestyksenvalvojien siis koetaan järjestyksen ylläpitämisen lisäksi toisinaan auttavan tilanteissa, joissa kokemusta turvallisuudesta on jostain syystä uhattu.

Nuoret eivät kuitenkaan aina katso järjestyksenvalvojien puuttuvan tilanteisiin riittävästi niin, että se takaisi tilassa liikkuvien nuorten turvallisuuden. Eräs haastateltu tyttö kuvasi tilannetta, jossa humalainen mies seurasi ja kosketteli häntä yöllä Steissillä – Helsingin päärautatieasemalla. Hänen mukaansa paikalla olleet järjestyksenvalvojat näkivät tilanteen, mutta eivät tehneet mitään. Kukaan ei auttanut. (Ks. myös luku 7: ”Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa”) Lisäksi nuoret saattavat kertoa tarinoita järjestyksenvalvojista, jotka ovat käyttäneet asemaansa väärin:

Tutkija: Hmm. Kuinka niinku, osaattekte niinku arvioida, et kuinka yleistä tommonen on, et tytöt kokee ahdistelua?

Julia: No... Mä oon nähny videoit ainakin, kun vartiat ja kytät koskettelee naisii. Ja tälle. Niin en mä tiää. Mut jos puhutaan niinku esim... kuus kymmenest kytäst tekis silleen tyyliin... (Haastattelu 1)

Rapussa pari pienempää nuorta, lapsia. ”Oottekte vartijoita?” ”Mä luulin et te ootte vartijoita, jotka polttaa tupakkaa ja hakkaa ihmisiä.” Nuorisotyöntekijä kysyy, ovatko vartijat sellaisia ja sanoo sitten itse: ”Toivottavasti ei.” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Vaikka edellä mainittujen järjestyksenvalvojiin liittyvien tarinoiden todenperäisyydestä ei ole tietoa, niitä voidaan analysoida nuorten ”folk tales” -tarinoina, jotka vaikuttavat nuorten järjestyksenvalvojille osoittamaan luottamukseen ja toisaalta nuorten kokemukseen kaupunkitilasta ja siinä liikkumisesta. Nuoret hyödyntävät erilaisia tarinoita kartuttaakseen kaupunkipääomaansa eli tietoa ja taitoa erilaisista kaupunkitiloista ja niissä liikkuvista ihmisistä. Kertomalla tarinoita nuorten on mahdollista esimerkiksi varoittaa toisiaan ja kertoa, missä tai kenen kanssa on hyvä liikkua. (Tolonen ym. 2018.) Kertomalla tarinoita vartijoista nuoret myös rakentavat luottamusta tai purkavat toisilleen epäluottamuksen ja vääryyden kokemuksiin tai näkemyksiin. Tarinat tilanteista vartijoiden kanssa voivat myös tarjota jännittäviä kaupunkitilan kohtaamisia tai kissa ja hiiri -leikistä puhumista kavereiden kesken.

Lisäksi niiden avulla saamme tietoa siitä, miten nuoret käsitteellistävät onnistuneet ja epäonnistuneet kohtaamiset ja miten heidän näkökulmastaan luottamusta parhaiten rakennetaan. (Saarikkomäki 2017.)

Nuorten kertomuksissa on voimaa, ja ne näyttävät, että järjestyksenvalvojat eli ”jiiveet” ovat keskeinen osa nuorten kaupunkiarkea. Positiiviset tarinat järjestyksenvalvojista voivat rohkaista nuoria kääntymään järjestyksenvalvojien puoleen, kun taas varoittavat esimerkit saattavat kääntää nuoret näkemään heidät epäluotettavina aikuisina (Saarikkomäki & Honkatukia 2017, 179–180).

Nuoret havainnoivat tarkkaan järjestyksenvalvojien ja aikuisten toimintaa kaupunkitilassa. Se kertoo, että toimijat ovat heille merkityksellisiä. On myös otettava vakavasti mahdollisuus, että kaupunkitilassa liikkuville nuorille kertyy tietoa sellaisesta toiminnasta, joka jää aikuisyhteiskunnalta havaitsematta. On syytä huoleen, jos nuorten ja lasten silmissä järjestyksenvalvoja ”polttaa tupakkaa ja hakkaa ihmisiä”. Erityisen hälyttävältä lausahdus kuulostaa, kun puhujina ovat karkeasti arvioiden 10–12-vuotiaat, etniseltä taustaltaan valtaväestöstä eroavat lapset, kuten kyseisessä tapauksessa. Ilmaus saattaa perustua omiin havaintoihin, mutta se voi olla myös kärjistyksen. Vaikka ilmaus olisi kärjistyksen tai sen taustalla ei olisikaan omakohtaisia kokemuksia tai itse nähtyjä tilanteita, se kielii silti suhtautumistavasta ja vähintäänkin epäluulon ja epäluottamuksen olemassaolosta. Myös aiempi vähäinen tutkimus aiheesta osoittaa, että rodullistettujen vähemmistöjen ja vartijoiden suhteet ovat usein epäluuloiset ja vähemmistöt kokivat saavansa vartijoilta osakseen muita enemmän huomiota, voimakkaita otteita ja tilallista kontrollia (Keskinen ym. 2018; Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020). Nuoret kokivat, että heidän toimintaansa puututaan herkemmin ja vartijat seuraavat heitä arkipäiväisissä toimissa, kun he menevät kauppaan tai asioille (Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020, 135–136). Tällainen ilmapiiri, jossa nuori kokee olevansa uhka tai häiriö, voi rapauttaa nuorten ja aikuisten välistä luottamusta. Aineistomme perusteella epäluulon ilmausta ei voida pitää yksittäisenä, vaan se on läsnä monissa muissakin tilanteissa.

Ne, joilla toisesta vartija sanoi olevan ”asenneongelma”, kävelevät taas ohi. Nämä ohittavat yhden vartijan jo ennen meitä. Kanssamme puhuva vartija huikkaa nuoren reaktiosta – ”Tuliko syyllinen olo?” ”Mä oon nopee juoksee”, nuori nauraa. ”Sä ajattelit et sä oot nopee juoksee heti ku sä näit vartijan? Mitä sä oot tehnyt?” Nuori nauraa. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Kolmannessa kerroksessa tapaamme kaksi nuorta syrjäisessä nurkassa, he istuvat lattialla seinän vierellä ja lataavat puhelimia. Viereiset penkit on rajattu kieltonauhoilla. Kun tulemme heidän luoksensa, he kohottavat kasvot vähän huolestuneen oloisina ja kertovat, että hetken luulivat jo vartijoiden tulevan häätämään. ”No jos te tässä rauhassa istutte ja lataatte puhelimia, tuskin se suurin synty on”, nuorisotyöntekijä sanoo. Nuoret toteavat, että on sekin joskus riittänyt. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Ensin kuvatussa tapauksessa nuori tai nuori aikuinen ohittaa järjestyksenvalvojan ja silmin nähden säpsähtää tätä. Toinen järjestyksenvalvoja huomaa säpsähdyksen ja kommentoi reaktiota ihmettelemällä, tuliko nuorelle syyllinen olo. Nuori vastaa juoksevana nopeasti. Tilanteessa on selvästi kahden usein toisensa kohtaavan ihmisen läpäisemättömyyttä. Lisäksi ulkopuolisen havainnoitsijan on mahdotonta tietää, mikä säpsähdyksen tosiasiallisesti aiheuttaa – ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että taustalla tosiaan on jokin rike. Varaumat mielessä pitäen tapaus on silti ilmentymä molemminpuolisista epäluuloista: järjestyksenvalvojan mukaan nuorella on ”asenneongelma”, nuori taas sävähtää järjestyksenvalvojaa ja vitsailee juoksevana tarvittaessa nopeasti karkuun. Huumorista huolimatta suhde ei ole kitkaa vailla.

Tarinat häätämistä eivät myöskään ole poikkeuksellisia tai pelkästään korona-aikaan sijoitettavia, sillä nuorten häätämisen kaupunkitilasta pelkän oleilun tai metelöinnin perusteella on havaittu aiemminkin olevan nuorten kokemuksissa yleistä ja haastavan heidän mahdollisuuksiaan oleilla turvallisissa tiloissa (esim. Saarikkomäki 2017, 71–78, 91–92; Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020). Aineistossamme nousee esiin myös joidenkin nuorisotyöntekijöiden kokemus siitä, että auktoriteettivastaisuus olisi nuorten keskuudessa lisääntynyt. Havainnointimme perusteella tästä ei voi kuitenkaan tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä – aineistomme ei juuri tarjoa esimerkkejä nuorten auktoriteettivastaisuudesta tai sen yleisyydestä, eikä meillä ole pääsyä myöskään siihen, millainen oli tutkimusta edeltänyt tilanne.

Toisessa tapauksessa kauppakeskuksen lattialla istuskelevat nuoret erehtyvät luulemaan nuorisotyöntekijöitä ensi alkuun järjestyksenvalvojiksi ja huojentuvat, kun nämä eivät sitä olekaan. Oletus ja odotukset häädetyksi tulemisesta ovatkin teema, joka toistuu aineistossa usein – silloinkin, kun järjestyksenvalvojat eivät sitä nimenomaisessa tilanteessa tee.

Yksi nuorista kysyy vartijalta, pitääkö heidän lähteä. Vartija vastaa, että ei tarvitse, kunhan käyttäytyvät. Hetken kuluttua toinenkin nuori kysyy samaa. Vartija kieltää jälleen, ”kunhan ette käytä tätä leikkikenttänä”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Kaksi nuorta on istunut penkeille köydestä ja kieltolapusta huolimatta. Katson, että vartija lähtee kävelemään samaan suuntaan, jossa nuoret ovat, ja selvästi myös nuoret huomaavat tämän – näyttää, että keskustelu keskeytyy, jäävät molemmat katsomaan vartijaa odottavasti. Mutta vartija ei kiinnitä nuoriin huomiota vaan jatkaa matkaa nuorten ohi mitään sanomatta. En näe kasvoja, joten en tiedä, vilkaiseeko hän edes nuoria. Nuoret silti nousevat ylös vartijan käveltyä ohi ja keräilevät tavaroitaan lähteäkseen. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Vaikka järjestyksenvalvoja ei kummassakaan tilanteessa kehota nuoria lähtemään, odotus siitä on selvästi läsnä. Tämän voi tulkita järjestyksenvalvojen vahvana symbolisena valtana (Mopas & Stenning 2001). Ensimmäisen tapauksen kohdalla on toki asianmukaista huomata oleskelun ehdollisuus, joka on kauppakeskusten kaltaisessa puolijulkisessa tilassa alati läsnä. Korona-ajalle erityistä on tietysti penkkien poistaminen käytöstä joko poistamalla penkit kokonaan tai asettamalla niiden päälle kieltolappuja tai -naruja. On kuitenkin epäselvää, miten tarkkaan järjestyksenvalvoja on kehoitettu tätä valvomaan. Toisinaan nuorisotyöntekijät ovat kertoneet kauppakeskusten käytännön vaikuttavan julkilausuttua lempeämmältä – huolimatta kielloista kauppakeskusten linja hengailua kohtaan on ollut tosiasiallisesti varsin salliva. Hengailun merkitystä ja iloa tuottavia vaikutuksia korostavasta näkökulmasta on positiivista, että myös toleranssia nuorten vapaa-ajanviettoa kohtaan löytyi. Järjestyksenvalvojen ja kauppakeskusten omistajien suhtautuminen nuoriin voikin olla erilaista eri paikoissa (Manzo 2004). Jonkinasteisesta väljyydestä tilassa kertoo, että esimerkiksi musiikin soittaminen omista kaiuttimista ja 20–30 nuoren kerääntyminen kauppakeskuksen liki ainoan käytettävissä olevan penkin ympärille sallittiin. Järjestyksenvalvojat paikoin itse toivat esiin halunsa ” antaa siimaa ” tilanteessa, jossa ympäröivät liikkeet soittivat heille nuorten aiheuttamista häiriöistä, kuten leikkitappeluista. Elsa Saarikkomäen ja Päivi Honkatukian (2017, 176) mukaan nuoret panevat merkille positiiviset ja humoristiset järjestyksenvalvojat ja he arvostavat tällaisia kohtaamisia – myös puuttumistilanteissa toivottiin ystävällistä ja jopa huumorintajuista otetta.

Aineistosta löytyy myös kuvaus tilanteesta, jossa nuorten kanssa kauppakeskuksen lattialle istahtanutta tutkijaa ja nuoria kehoitetaan siirtymään. Tällöin tilanteessa järjestyksenvalvoja näkee ongelmaksi nimenomaan lattialle istumisen, joka penkkien poistamisen aikaan on hengailijoiden keskuudessa ollut melko yleinen ratkaisu. Paradoksaalista on, että kyseisessä tapauksessa tutkijaa ja nuoria kehoitettiin siirtymään istuskelemaan penkeille tai penkintapaiselle, kuten ikkunalaudalle – tilanteessa, jossa lähestulkoon kaikki kauppakeskuksen penkit oli poistettu käytöstä. Lattialla istuskeleminen vaikutti siis rikkovan ennen kaikkea esteettistä järjestystä ja sopivaksi miellettyä tilankäyttöä, ei korona-ajan käytäntöjä. Tapaus osoittaa myös, että kauppakeskuksen järjestystä säätelevät säännöt (millaiset säännöt tarkalleen ovat, mihin ne perustuvat ja mitä niiden rikkomisesta seuraa) eivät aina ole selvät tilan käyttäjille. Aineistomme ei myöskään anna tietoa siitä, missä määrin kauppakeskukset ovat luoneet omia käytäntöjään ja sääntöjään koronarajoitusten aikana ja miten yhteneväisiä ne ovat olleet. Jalkautuvien nuorisotyöntekijöiden arvio on, että kauppakeskusten linjaukset ovat paikoin eronneet toisistaan. Toisinaan myös kauppakeskukset ovat viestineet nuorisotyölle suhtautuvansa nuorten hengailuun koronarajoitusten seurauksena tavallista tiukemmin, mutta nuorisotyöntekijöiden havaintojen perusteella käytäntö on ollut itseasiassa julkilausuttuja linjauksia sallivampi.

Kuten todettua, suhde nuorten ja järjestyksenvalvojien välillä on siis ristiriitainen. Toisinaan nuoret odottivat saavansa, ja myös saivat, apua ja tukea, toisinaan eivät; toisinaan järjestyksenvalvojat tuovat turvaa, toisinaan herättävät pelkoa. Aikaisemmassa tutkimuksessa samanlaisen ambivalenssin on todettu ilmenevän myös rodullistettujen nuorten suhtautumisessa poliisiin (Saarikkomäki ym. 2020). Edellä olemme kuvanneet turvallisuuden ja tuen hakemista sekä ajoittain ilmenevää keskinäistä epäluuloa. Joskus hengailleva nuori voi myös itse suunnitella kouluttautuvansa järjestyksenvalvojaksi ja liittää tämän ajatuksen omaan hengailuunsa:

Anna kertoo haluavansa vartijakoulutukseen, ”mä tunnen sit jo valmiiksi kaikki mestat”.
(Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Tässä tapauksessa suhdetta ei tunnu leimaavan epäluulo vaan järjestyksenvalvonta voi olla myös eräs esimerkki siitä, millaisia töitä mahdollisesti tulevaisuudessa voi olla tarjolla. Järjestyksenvalvojat onkin yksi niistä ammattiryhmistä, jotka hengaillevien nuorten arjessa ovat jatkuvasti näkyvillä. Ammatillisia haaveita voidaan lukea osoituksena siitä, ettei vastakkainasettelu ole läheskään ainoa suhteiden jäsentymisen tapa. Samanlaista ristiriitaa voidaan havaita siinä, että toisaalta nuoret luottivat vähemmän yksityiseen turvallisuusalaan kuin poliisiin, mikä liittyi pitkälti kielteiseksi miellettyihin kohtaamistilanteisiin, mutta toisaalta järjestyksenvalvojien koettiin olevan lähempänä nuoria kuin poliisi (Saarikkomäki & Honkatukia 2017). Järjestyksenvalvojat toimivat osin myös esikuvina nuorille, ja siksi heidän toimiaan tutkaillaan tarkasti. Mielenkiintoista on, että nuoret myös luottavat yleisellä tasolla yksityisten vartiointiliikkeiden toimintaan enemmän kuin muut ikäluokat (Haarla 2021, 64).

Huolta, lämpöä ja vihamielisyyttä järjestyksenvalvojien puolelta

Kuten edellä olemme todenneet, myös aikaisempi tutkimus osoittaa, että nuorten ja yksityisen turvallisuusalan suhteita leimaa epäluulo ja kielteiset kokemukset, vaikka myönteisiäkin poikkeuksia ilmenee (esim. Matthews ym. 2000; Saarikkomäki 2017; Lampela & Saarikkomäki 2019). Suhdetta nuoriin ei ole tietäkäsemme juurikaan tutkittu yksityisen turvallisuusalan näkökulmista (ks. kuitenkin Manzo 2004). Aineistomme perusteella järjestyksenvalvojien puolelta suhtautumistapojen kirjo nuoriin ja nuoruuteen on kaiken kaikkiaan laaja. Valitettavasti kohtasimme myös avoimen vihamielistä puhetta nuorista, nuoruudesta ja hengailusta. Näiden puheiden valossa on helppoa ymmärtää, etteivät nuoret välttämättä luota järjestyksenvalvojien takaavan heidän turvallisuuttaan tai suhtautuvan heihin asiallisesti.

Järkkäri sanoo, että ”tekisi mieli lyödä jokaista” ja että jos tapaisi 14-vuotiaan pikkusiskonsa täällä hengailmassa, läimisi pitkin korvia. Tämä on ilmeisesti vitsi. Kutsuu nuoria ”keha-reiksi”, ”mä vihaan noita kakaroita” ja että ”täytyy kärsiä vakavasta aivovammasta, kun pitää monta kertaa samasta asiasta sanoa”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Tällaiset asenteet ja puheet lujittavat jo ennestään olemassa olevaa vastakkainasettelua nuorten ja järjestyksenvalvojien välillä. Tunnistamatta jää nuorten oikeus viettää aikaa julkisessa ja puolijulkisessa tilassa, eikä haahuilulle ja hengailulle tunnu löytyvän juuri ymmärrystä. Tästä lainauksesta käsin ongelmaksi näyttäisi määrittävän nuorten läsnäolo, ellei peräti olemassaolo. Se, ettei väkivaltaisia puheita ole välttämättä tarkoitettu konkreettisesti uhkaukseksi, on melko laiha lohtu – vihamielinen retoriikka osoittaa, että nuoret eivät todella aina ole tervetulleita julkiseen ja puolijulkiseen tilaan. Nuorten epäluuloja yksityistä turvallisuusalaa kohtaan on mahdotonta purkaa tällaisen suhtautumisen vallitessa, saati rakentaa keskinäistä luottamusta. Samalla voi miettiä järjestyksenvalvojien työkulttuuria ja työhyvinvointia, jos tällaista puhetta ilmenee. Katsomme, että näihin asioihin pitäisi saada muutos esimerkiksi koulutusta lisäämällä. Myös Kanadassa on havainnoitu yksityisen turvallisuusalan positiivisesta negatiiviseen vaihtelevaa suhtautumista nuoriin eri kauppakeskuksissa (Manzo 2004). Tutkimus nosti esiin myös riittämättömän koulutuksen sekä vartijat palkanneiden yritysten keskenäänkin erilaiset tavat suhtautua nuoriin (Manzo 2004).

Siteerattujen puheiden esiintuominen on oleellista, sillä järjestyksenvalvojat ovat valta-asemassa nuoriin nähden. Heille on luotettu yhteiskunnassa valtaa, symbolista valtaa ja laillisia toimivaltuuksia. Tätä valtaa on annettu yhteiskunnallisen muutoksen ja lakimuutosten myötä yksityiselle toimijalle alalla, joka on perinteisesti ollut julkista toimivaltaa. Heillä on nykyisin valtaa osallistua järjestyksenvalvontaan ja kaupunkitilan kontrolliin myös julkisessa ja puolijulkisessa tilassa. Vallan mukana tulee myös vastuu, mutta se voi käytännön työssä olla hankalaa muun muassa lyhyen koulutuksen ja kokemuksen vuoksi. Nuorten asemaa kaupunkitilassa puolestaan on kuvailtu tyyppilliseksi marginaalisen ryhmän asemaksi – nuorten olemista kontrolloidaan eri tavalla kuin aikuisten (Matthews ym. 2000; Malone 2002; Malm 2018, 64). Eettiseltä kannalta nuorilla on silti aivan yhtäläinen oikeus turvalliseen kaupunkitilaan kuin kaikilla muillakin.

Jos järjestyksenvalvojiin liittyviä epäluuloja pyritään hälventämään ja suhteita parantamaan, ensimmäinen askel olisikin kiinnittää huomiota siihen, millainen kuva nuorista ja nuoruudesta järjestyksenvalvojien parissa vallitsee. Aineistomme antaa tässä kohden syytä optimismiin, mutta myös huolenaiheisiin, joihin olisi hyvä löytää ratkaisuja. On kuitenkin tärkeää nostaa esiin suhtautumistapojen kirjon laajuus – epäluulo ei sanele kaikkien suhtautumista vaan havaittavissa on hyvin toisenlaisiakin asenteita ja tunteita, kuten huolta ja lämpöä.

Muuten nuoria kauppakeskuksissa on hyvin vähän. Samaa sanoo kauppakeskuksen vartija. ”Koskaan ei ole ollut näin hiljaista syksyä”, ihmettelee, missä nuoret ovat. Nuorisotyöntekijä sanoo, että [läheisellä puistoalueella]. ”Mitä ne siellä?” ”Siellä on ihmisiä ja asioita, jotka saa olon lämpimäksi ja mielen mukavaksi, ja ihmisiä, jotka ovat valmiita auttamaan siinä.” ”No mä tiedän.” Vartija vaikuttaa huolestuneelta ja harmittelee entisten Noja³⁶-tyyppien lähtöä. [...] Puhutaan luottamuksen rakentumisesta, työn henkilöitymisestä.

Vaikutelmaksi jää, että henkilöitymistä pidetään väistämättömänä työssä, joka perustuu luottamuksen rakentamiseen nuorten kanssa. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, lokakuu 2021)

Syksyn 2021 hiljaisuus kauppakeskuksissa liittyyne suurella todennäköisyydellä korona-aikaan ja sen rajoitustoimenpiteisiin. Niin kauan kuin hengailu ulkotiloissa oli sään puolesta suinkin mahdollista, kauppakeskuksissa nuoria nähtiin joillakin paikkakunnilla poikkeuksellisen vähän. Keväällä 2022 ”jiivee [järjestyksenvalvoja] toteaa, että ollaan palaamassa korona-ajasta normaaliin – nuoret ovat jälleen kauppakeskuksissa entiseen tapaan” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2022). Kun pohditaan edellä kuvattuja epäluuloja, voisi yksioikoisesti olettaa, että nuorten poissaolo kauppakeskuksista olisi järjestyksenvalvojille hyvä uutinen. Näin ei kuitenkaan vaikuttaisi aineiston perusteella olevan: edellä lainatussa kenttäpäiväkirjassa ilmenee järjestyksenvalvojan kokema huoli, ja huoli kiinnittyy nimenomaan nuorten hyvinvointiin. Tapaus ei ole ainoa laatuaan vaan kautta havainnointijakson tavataan järjestyksenvalvoja, joiden puheissa korostuu nuorten hyvinvointi. Nuoriin ja nuoruuteen liittyvää osaamista kaivataan kipeästi, sillä hengailevien nuorten läsnäolo ja heidän kohtaamisensa ei ole järjestyksenvalvojille valintakysymys, kuten aineistossa tuodaan esiin. Toisinaan huoli nuorista esiintyy rinnakkain myös palvelujärjestelmään liittyvän turhautumisen ja stressin kanssa.

Vartija kertoo myös havainneensa jollakin nuorella mustan silmän ja pohtii, onko tämä saanut kotona turpaan oltuaan poliisiasemalla. ”Eihän sekään oikein oo.” Vartija sanoo, että poliisi on alimiehitetty [paikkakunnalla], mikä näkyy [kauppakeskuksessa]. ”Ei me voida kolla porukkaa koko ajan” eikä saada paikalle ketään, jolla olisi tarvittavat valtuudet toimia. Vartija kertoo kauppakeskuksessa jokin päivä pyöriineen heti aamusta arviolta 12-vuotiaita, ei-tuttuja nuoria, joita olivat epäilleet hatkalaisiksi kellonajan takia, mutta eivät saaneet ketään paikalle. Tytöt, joiden kanssa nuorisotyöntekijät yrittivät jutella, tulevat käytävää pitkin ohi, kävely näyttää horjahtelevan yhä. [...] Vartija kertoo, että kaksikko oli pari viikkoa sitten paikalla niin humalassa, että makoilivat lattialla ja heidät piti kerätä talteen odottamaan huoltajan tuloa. Joku oli pilkannut tyttöjä ja vartija oli puuttunut asiaan, ”äijä” oli käynyt päälle. [...] Vartija pohtii ääneen, minne työistä

36 Noja – Nuorten oma järjestyksenvalvoja on työmuoto, jonka on kehittänyt Nuorten Palvelu ry:n Nuorten reviiereillä -toiminta (ks. Nuorten Palvelu).

ilmoittaisi ja ehdottaa, että kai asia koulullekin kuuluu, jos ovat suoraan koulusta tulossa ja yhä koulumatkalla. Nuorisotyöntekijä toteaa, että koulut suhtautuvat välillä nihkeästi vapaa-aikaan. Ovat yhdessä sitä mieltä, että sosiaalipäivystyksestä tuskin on iloa. Nuorisotyöntekijä purkaa turhautumistaan sosiaalikiisiipäivystykseen ja sanoo, että jos yrittää soittaa hatkalaisista, nämä käskevät soittaa laitokseen, ”ei kuulu meille”, mutta kun soittaa laitokseen, nämä käskevät soittaa sosiaalipäivystykseen. Vartija ärtyy. ”Vittu kukaan ei ota vastuuta mistään eikä kellään ole oikeuksia puuttua, ton ikäiset tarttis puuttumista.” [...] ”Mä ymmärrän et noi tarttis apuu, mut olin ihan loppu kun juoksin niiden perässä eilen ja sit niiden kaveri kävi kimppuun.” (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2022)

Vartija kertoo, kuinka kolme tyttöä oli käynyt yhden naisen kimppuun, kaatoivat naisen maahan ja potkivat. Päätekijällä oli ollut mora-puukko. Vartija kertoo nähneensä aiemmin marraskuussa, kun tytön äiti oli usuttanut tytärtään väkivaltaan. Poliisiasia. Koulussakin oli ollut joku tilanne lähipäivinä samojen nuorten kanssa, 15–16-vuotiaita tyttöjä. [...] Vartija kertoo myös Syyriasta saapuneista 15–16-vuotiaista tytöistä, jotka olivat kyselleet ”miten mennään laitokseen”. Vartija sanoi tyttöjen kertoneen, etteivät saa liikkua kotoa minnekään. Vartijalle tuli olo, että kotona saattaa olla fyysisen väkivallan mahdollisuus. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, tammikuu 2021)

Aiemmin kuvasimme ristiriitaa nuorten ja järjestyksenvalvojen suhteissa. Ristiriitaa voisi kuvata myös järjestyksenvalvojen roolissa. Aineistossa näkyy yksityisen turvallisuusalan moninainen rooli ikään kuin poliisin apurina mutta kuitenkin erillisenä yksityisenä toimijana, jonka toiminta perustuu sille määriteltyihin, hyvin rajattuihin vastuisiin ja alueisiin, ja toisaalta inhimillisinä, nuorten hyvinvoinnista huolestuneina aikuisina. Ensin mainitussa sitaatissa näkyvillä on paitsi turhautuminen, myös toiveet muiden ammattilaisten osallistumisesta. Nuorisotyöntekijä, jolle järjestyksenvalvoja sanansa pääsääntöisesti suuntaa, jakaa turhautumisen siinä määrin, että keskustelu saa jopa vertaistuen sävyjä. Molemmat kokevat poliisin resurssit riittämättömiksi sekä sosiaalityön ja koulun liian etäisiksi kauppakeskuksissa vietettävästä vapaa-ajasta. Jälkimmäisessä kenttäpäiväkirjasitaatissa nuoret olivat kääntyneet järjestyksenvalvojan puoleen hakeakseen tukea mahdollisesti vaikeaan kotitilanteeseen.

Näiden sitaattien valossa on vaikea korostaa tarpeeksi sitä, kuinka keskeisellä sijalla järjestyksenvalvojen nuoriin liittyvän osaamisen tukeminen ja keskinäisten epäluulojen hälventäminen on. Tämä voi parhaimmillaan olla niin sanottu ”win win” -tilanne kaikille osapuolille, sekä nuorille välien ja kohtelun parantuessa, että järjestyksenvalvoille heidän työnsä tukemisessa.

Toinen sitaattien esiin nostama kysymys koskee eri ammattiryhmien keskinäistä vastuun jakautumista. Monenlaiset vakavat asiat tulevat esiin ja näkyvät järjestyksenvalvoille, mutta millaiset ovat heidän ammatilliset valmiutensa, vastuunsa ja keinonsa käsitellä näitä? Ja millaiset ovat järjestyksenvalvojen mahdollisuudet saada yhteys niihin

ammattilaisiin, joiden varsinaiseen toimenkuvaan kyseiset asiat kuuluvat? Yksityinen turvallisuusala ei voi vastata sellaisten ongelmien ratkaisemisesta, joiden kohtaamiseen järjestyksenvalvoja ei ole koulutettu ja joita ei ole heidän toimenkuvaansa sisällytetty, vaan jotka kuuluisivat esimerkiksi poliisille tai sosiaalityölle.

Nuorisotyöntekijät ja järjestyksenvalvojat

Havainnoimillamme paikkakunnilla järjestyksenvalvojat ovat ammattiryhmä, jonka kanssa jalkautuvan nuorisotyön vuorovaikutus on jatkuvasti osa arkipäivää. Kentältä kumpuava näkemys onkin, että jos ammattiryhmät eivät keskustele keskenään, se voi hankaloittaa kummankin työtä. Samalla keskinäisessä dialogissa ja aivan erityisesti, jos kyse on nuoria koskevan tiedon jakamisesta, täytyy muistaa ammattiryhmien vaihtoluovollisuus ja nuorisotyön luottamuksellinen suhde nuoriin. Yksityinen turvallisuusala on voittoa tavoittelevaa kaupallista toimintaa tekevä taho eivätkä sen tavoitteet aina välttämättä käy yksiin yksittäisen nuoren edun kanssa, mikä on hyvä pitää mielessä. Seuraavassa esimerkissä näkyy kuitenkin, kuinka ammattiryhmät voivat parhaimmillaan tukea toistensa työtä.

Nyt hengailu on vielä pääsääntöisesti sisätiloissa, ulkona on kylmää ja märkää, mutta varovaisia avauksia kauppakeskuksen edessä olevan aukion suuntaan on jo havaittavissa. Samaa sanovat myös jiiiveet, joiden kanssa jääme juttelemaan. Nuorisotyöntekijä kysyy, onko nuoria ollut paljon ja toteaa näiden myönnettyä, että hänen näkökulmastaan – nuorisotyöntekijän näkökulmasta – tämä on hyvä asia, että nuoret ovat täällä eivätkä puistossa kaikkien katseiden ulottumattomissa, ”omasta näkökulmasta hyvä et siedätte niitä”, nuorisotyöntekijä painottaa toistamiseen. ”Eipä ole paljon vaihtoehtoja”, järjestyksenvalvoja toteaa, mutta lisää sitten, että valtaosa nuorista on hyväkäytöksisiä, ”muutamilla asenneongelma”, ja nuorisotyöntekijä toteaa siihen, että osalle nuorista auktoriteettien vastustaminen on harrastus. Jiiivee sanoo, että kyllä hyväkäytöksisetkin ”roskaavat ja painivat”, mutta että siellä nuoret joka tapauksessa ovat, kauppakeskuksessa [...]. Jiiivee sanoo, että ”kiva kun ootte täällä niiden kanssa puhumassa”, ja nuorisotyöntekijä lupaa, että tekevät kyllä parhaansa tukeakseen jiiiveitä nuorten kanssa ja että heitä saa pyytää paikalle. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Kyseisessä tapauksessa nuorisotyöntekijä tulee avanneeksi paitsi omaa näkökulmaansa, myös korostaneeksi kauppakeskuksessa oleskelun positiivisia puolia ja lupaa tukea järjestyksenvalvoja nuorten kohtaamisessa ja vuorovaikutustilanteissa. Yhteistyö näyttää positiivisessa valossa, molempien ammattiryhmien toivomana asiana. Kenties kohtaauksessa myös kuva nuorista saa hiukan positiivisempia sävyjä – ”asenneongelma” tuleekin uudelleen muotoilluksi auktoriteettien vastustamisen harrastamisena. Kuvauksia

ammattiryhmien välisestä yhteistyöstä löytyy kautta aineiston runsaasti. Yhteistyön tiiviys ja luottamuksen taso vaihtelevat paikoin, mutta laajasti katsoen näkemystä yhteistyön tärkeydestä voidaan pitää yksimielisenä.

Nuorisotyöllä on paljon annettavaa suhteessa nuorten kohtaamiseen sekä myönteisen nuorisokäsityksen tukemisessa. Järjestyksenvalvojat puolestaan ovat läsnä kaupakeskuksessa alati, ja heille kertyy valtava määrä tietoa tapahtumista. Tiedonvaihtoa tapahtuu paljon. Tämä voi toisinaan hyödyttää myös nuoria huomattavasti – kun järjestyksenvalvojat välittävät nuorisotyöntekijöille tiedon toisia nuoria häiriköivästä nuoresta aikuisesta, nuorisotyön puolella saatetaan tunnistaa nopeasti, mistä on kyse. Kun ammattiryhmien väliltä löytyy luottamusta, dialogia on helpompi käydä. Tässä myös henkilökohtaisilla suhteilla on merkitystä. Toisaalta tiedon jakamisen rajojen olisi hyvä olla selkeitä; kaikissa tilanteissa tiedon jakaminen ei ole nuoren itsensä etu. Eri alojen ammattilaiset eivät voi jakaa keskenään tietoa sellaisissa tilanteissa, joissa tieto voi vaarantaa nuoren etujen toteutumisen – tai ainakaan tätä ei voida pitää nuorisotyön eetoksen näkökulmasta kestäväenä toimintana.

Kysymystä siitä, missä kulkevat tiedon jakamisen rajat, voidaan pohtia niin muodollisena (esim. salassapito- ja vaitiolokysymykset) kuin eettisenä kysymyksenä. Käytännön työn näkökulmasta ei ole realistista odottaa, että tiedonvaihtoon kaikissa tapauksissa – muun muassa nuorisotyöntekijän ja järjestyksenvalvojan juttellessa kaupakeskuksen käytävillä – kysyttäisiin nuorten tai heidän huoltajiensa suostumusta. Jos ammattilaisella herää huoli nuoren hyvinvoinnista, hän voi tulkita nuoren edun vaativan tiedon jakamista vastoin nuoren toiveita. Viime kädessä rajanveto jää siis ammattilaisten itsensä tehtäväksi. Tukea eettiseen pohdintaan voisikin mahdollisesti hakea paitsi muodollisista säännöistä, myös nuorisotyön taustalla vaikuttavasta eetoksesta (Nieminen 2007, 33–38). Parhaimmillaan ammattiryhmien välinen dialogi voi tarjota mahdollisuuden esimerkiksi myönteisen nuorisokäsityksen tukemiseen ja etnisen profiloinnin estämiseen sekä tässäkin luvussa esiin nousseiden rodullistettujen nuorten ja järjestyksenvalvojien välien parantamiseen.

Edellä kuvattu epäluulo nuorten ja järjestyksenvalvojien välillä voi olla mahdollinen ongelma myös nuorisotyön ja järjestyksenvalvojien yhteistyölle. On pohtimisen arvoinen kysymys, mitkä ovat nuorisotyöntekijöiden mahdollisuudet ylläpitää luottamuksellisia suhteita nuoriin ja samalla tehdä yhteistyötä järjestyksenvalvojien kanssa tilanteissa, joissa jälkimmäiset avoimesti ylenkatsovat nuoria ja nuorten oikeuksia. Aineistomme perusteella nuorisotyöntekijät pyrkivät lievittämään vastakkainasettelua, mutta toisinaan jäi epäselväksi, asetuttiinko ristiriitatilanteissa puolustamaan nuorten oikeuksien toteutumista vai päädyttiinkö myötäilemään järjestyksenvalvojien ärtymyksen tunteita ”nuorten provosoidessa”.

Tilanteissa, joissa nuoret kokevat perusteltuakin epäluuloa järjestyksenvalvojia kohtaan, on paikallaan miettiä, millä tavoin tiivis yhteistyö ammattiryhmien välillä vaikuttaa nuorten suhtautumiseen ja luottamukseen nuorisotyöntekijöihin.

Toisekseen – kestäkö nuorisotyön käsitys nuorista? ”Järjestyksenvalvonnan korostaminen voi vaivihkaa muokata näkemystä valvonnan kohteista lähtökohtaisesti epäilyksen alaisina olevina pahantekijöinä, jolloin heissä on vaikea nähdä myönteisiä piirteitä” (Saarikkomäki & Honkatukia 2017, 180–181). Jos järjestyksenvalvojen puolelta esitetään avoimen vihamielistä suhtautumista nuoriin, kuinka nuorisotyössä reagoidaan? Saako nuorisotyön eetokselle ominainen, nuoriin ja nuoruuteen myönteisesti suhtautuva käsitys sijaa keskusteluissa, millä tavoin se säilyy kirkkaana tekijöiden mielissä ja miten sitä voidaan jakaa järjestyksenvalvonnalle?

Kysymyksiin ei ole yksiselitteisiä vastauksia, mutta tapoja tuoda myös järjestyksenvalvontaan myönteistä kuvaa nuorista ja nuoruudesta pyritään aktiivisesti luomaan sekä rakentamaan nuorten ja järjestyksenvalvojen keskinäistä luottamusta. Yksi tapa rakentaa luottamusta ja hälventää keskinäisiä epäluuloja nuorten ja järjestyksenvalvojen välillä on Noja – Nuorten oma järjestyksenvalvoja[®] -työmuoto, jonka on kehittänyt Nuorten Palvelu ry:n Nuorten reviiireillä -toiminta (ks. Nuorten Palvelu 2022). Nuorten omat järjestyksenvalvojat eli ”nojat” nousivat esille myös tämän tutkimuksen aineistossa – eräs järjestyksenvalvojista harmitteli edellisten ”nojien” lopettamista, sillä koki sen heikentäneen järjestyksenvalvonnan yhteyttä kauppakeskuksessa hengaleiviin nuoriin.

Noja-työmuodolla pyritään vastaamaan juuri siihen haasteeseen, joka nuorten ja järjestyksenvalvojen yleisissä kohtaamisissa kauppakeskuksissa esiintyy. Nuorten oman järjestyksenvalvojan roolissa toimivilla on normaalia turvallisuusalan koulutusta laajemmalla valmiudella nuorten kanssa toimimiseen sekä työaika, ohjausta ja koulutusta. ”Nojien” rekrytoinnissa kiinnitetään huomiota soveltuvuuteen ja Nuorten Palvelu ry:n valmennuksessa ”nojat” saavat tietoa ja ymmärrystä nuorista ja nuoruudesta sekä osaamista tarttua huolta aiheuttaviin tilanteisiin ja tehdä yhteistyötä eri ammattilaisten kanssa niiden selvittämiseksi. Myös kauppakeskus ja turvallisuusalan yritys sitoutuvat toimintaan, mitä voidaan lukea osoituksena halusta tukea nuoria ja nuorten hengailua. ”Nojista” on tullut nuorille tärkeitä turvallisia aikuisia jopa nopeammin kuin työmuodon toteuttajat itsekään alun perin ajattelivat. Nuoret uskoutuvat nojille monenlaisista elämänsä kipeistäkin aiheista. (Lampela & Saarikkomäki 2019, 43–44, 49–51.)

Pauliina Lampela ja Elsa Saarikkomäki (2019) ovat nojien Nuorten Palvelu ry:lle, kauppakeskukselle ja vartiointiyritykselleen tuottamia raportteja analysoidessaan havainneet, että kohtaukset nuorten ja näiden koulutettujen järjestyksenvalvojen välillä sisälsivät kontrollia, auttamista ja yhteistyötä. Juttelu ja kuulumisten vaihto on ylivoimaisesti yleisin sisältö raporteissa, jotka käsittelevät nojien kohtauksia nuorten kanssa. Näiden keskustelujen sisältönä on yleisimmin ihan vain moikkailu ja jutustelu päivittäisistä aiheista, mutta myös keskustelu kauppakeskuksen pelisäännöistä, nuorten mieltä painavista asioista ja positiivisen palautteen antaminen puolin ja toisin. Nojat ovat erityisen nuorten kanssa tehtävän työnsä lisäksi järjestyksenvalvojia siinä missä muutkin kauppakeskuksen järjestyksenvalvojat, ja näin myös nojien työssä on läsnä työhön kuuluva nuorten kontrollointi. Tästä huolimatta nojan työhön liittyy lisäksi

erityisesti juuri nuorten kanssa juttelua, luottamuksen rakentamista, nuorten auttamista sekä yhteistyötä eri alan ammattilaisten kanssa nuorten asioiden ratkaisemiseksi. (Saarikkomäki & Lampela 2021, 15–30; Lampela & Saarikkomäki 2019, 40–53.)

Nuorten Palvelu ry on työssään havainnut myös, että nojilla on muita järjestyksenvalvoja laajemmat valmiudet havaita, tarttua ja tehdä yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa erilaisissa huolta aiheuttavissa tilanteissa, joista laaja kirjo on näkyvissä kauppakeskuksissa. Nojat itse kuvaavat, että heille kehittyy työssä osaaminen havaita ja tarttua nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta huolestuttaviin tilanteisiin, jotka muut järjestyksenvalvojat mahdollisesti ohittaisivat. Osaaminen toimia näiden moninaisten haasteiden kanssa auttaa paitsi nuoria myös järjestyksenvalvojien omaa jaksamista. Vaikka myös muut kuin tämän koulutuksen saaneet järjestyksenvalvojat kohtaavat nuoria toisinaan myönteisesti ja nuoria tukevasti, Nuorten Palvelu ry:n työn tavoitteena on tehdä tästä satunnaisuuden ja persoonakohtaisuuden sijaan systemaattista, rakenteellista ja ammattimaista. Työ vaatii kuitenkin suunnitelmallisuutta ja jatkuvaa asiantuntevaa taustatyötä, jotta se ei jää vain yksittäisten työntekijöiden kiinnostuksen varaan. Noja-työssä keskeistä on myös vuoropuhelu nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan välillä, ja nojat saattoivat esimerkiksi piipahtaa nuorisotilalla kahvilla (Saarikkomäki & Lampela 2021).

Ei ole myöskään syytä, miksi tällainen näkökulma tulisi rajata ainoastaan järjestyksenvalvonnan ja nuorisotyön väliseen yhteistyöhön. Järjestyksenvalvojien ohella muutkin kaupunkitilassa toimivat ammattilaiset voivat ammentaa omaan työhönsä jalkautuvan nuorisotyön opeista. Näin tekevätkin jo nyt esimerkiksi VR Groupin lähi-liikenteessä työskentelevät ”nuorisokonnarit”, jotka kohtaavat nuoria asemalla ja junissa. Mallia on pilotoitu yhdessä Nuorisotyö raiteilla -hankkeen sekä Aseman Lapset ry:n ja etsivän nuorisotyön kanssa (*Helsingin Uutiset* 27.11.2022). Parhaimmillaan tällaiset toimenkuvat tukevat aikaisempaa sallivamman ja nuoriin myönteisesti suhtautuvan kaupunkitilan rakentumista.

Hengailun ja nuoruuden lyhyt oppimäärä kaikille järjestyksenvalvojille?

Marraskuussa 2021 julkaistiin tämän tutkimushankkeen *Valokeilassa*-kirjoitus (Laine & Malm & Karikko 2021). Kirjoituksessa yksi hankkeen johtajista, Nuorisotutkimusseuran tutkimusprofessori Sofia Laine totesi seuraavaa: ”Jo hankkeen tässä vaiheessa voin esittää yhden rohkean suosituksen: kaikki kauppakeskusvartijat olisi syytä kouluttaa nuorisoasioissa edes lyhyellä oppimäärällä, koska juuri tällaisissa arjen kohtaamisissa nuorille syntyy kokemus siitä, ovatko he yhteiskuntaan tervetulleita vai työnnettäänkö heitä sen ulkopuolelle.”

Kiteytys ei ole menettänyt merkitystään hankkeen etenemisen aikana: kun talvi 2021–2022 veti korona-ajan nuoret hengailijat takaisin kauppakeskuksiin, asian painoarvo vaikutti entisestään syventyneen. Kuten edellä olemme pyrkineet painottamaan, hengailun ja kaupunkitilassa vietetyn vapaa-ajan arvo voi nuorille olla suuri, ja heillä on siihen oikeus. Yksityisten vartiointiliikkeiden valvonta näyttäisi vakiintuneen osaksi kaupunkitilaa eikä todennäköisesti ole vähentymässä. Kauppakeskuksissa työskentelevät yksityisen turvallisuusalan edustajat, joista enemmistö on melko nuoria aikuisia itsekin, tarvitsevat työssään nuoruuteen liittyvää osaamista sekä ymmärrystä nuorten hengailun luonteesta, mikäli välejä halutaan parantaa. Yleinen tietoisuus vuorovaikutuksen merkityksestä kohtaamiselle voi olla hyödyllistä myös, mikäli alan luottamusta halutaan kasvattaa. Myös nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan yhteistyö voi parhaimmillaan tukea tätä.

On toki huomioitava, että ylipäänsä yksityisen turvallisuusalan toimijat tekevät yleensä työtään lyhyellä muutaman viikon koulutuksella ja osin pätkittäisissä tai osa-aikaisissa työsuhteissa ja että toimintakenttä on rajattu. Järjestyksenvalvojen tehtävänkuvaan voidaan kuitenkin katsoa kuuluvan esimerkiksi yhdenvertaisuuslain mukaan yhdenvertaisuuden edistäminen ja esimerkiksi etnisen profiloinnin ehkäiseminen (Keskinen ym. 2018; Valonen 2021). Rodullistettujen nuorten ja järjestyksenvalvojen välejä leimaa usein epäluottamus, kuten tässäkin tutkimuksessa nousi esiin (ks. myös Saarikkomäki & Alvesalo-Kuusi 2020). Tärkeää on myös tutkia rodullistettua profilointia jatkossa ja yksityisen turvallisuusalan käsityksiä (ks. esim. Keskinen ym. 2018; Järvinen 2022).

”Nuoruuden lyhyen oppimäärän” suosittaminen järjestyksenvalvoille ei tarkoita radikaalia muutosta järjestyksenvalvojen työn lähtökohtiin tai sitä, että järjestyksenvalvojen tulisi muuttua nuorisovalvontajiksi. Toimenkuvat ja niiden taustalla vaikuttava eetos eroavat olennaisesti toisistaan, ja tämän eron tiedostaminen on yhteistyötä kehitettäessä oleellista (ks. myös Saarikkomäki & Honkatukia 2017). Elsa Saarikkomäen ja Päivi Honkatukian (2017, 181) kysymykset siitä, kuinka vältetään nuorisotyön asiantuntemuksen valjastaminen kontrollin välineeksi ja säilytetään luottamuksellinen suhde nuoriin, ovat yhä ajankohtaisia. Voidaan myös kysyä, keitä aikuisia tarvitaan turvallisen kaupunkitilan luomiseen nuorille; milloin tarvitaan lisää nuorisotyön osaajia, milloin nuorten turvallisuuden takaavaa järjestyksenvalvontaa ja milloin muiden alojen ammattilaisia, kuten sosiaalityötä tai poliisia. Samaan teemaan liittyy kysymys siitä, milloin tarvitaan edellä mainittujen yhteistyötä ja miten muutokset tässä sosiaalisessa kontrollissa rakentavat tilaa. Joskus tarvitaan myös aivan tavallisia aikuisia, jotka ovat hereillä nuorten asioiden suhteen.

Nuoriin ja nuoruuteen liittyvän osaamisen voi perustellusti uskoa tukevan paitsi nuorten oikeuksien toteutumista, myös järjestyksenvalvojen jaksamista. Kuten Saarikkomäki ja Honkatukia (2017, 179) ovat huomauttaneet, ”vuorovaikutuksen parantaminen ei hyödytä pelkästään nuoria, vaan tilanteiden jouheva sujuminen voi helpottaa myös

vartijoiden omaa työtä”. Aineistossa esiin nousevat väsymyksen, turhautumisen ja stressin ilmaukset voivat kieliä siitä, että järjestyksenvalvojat joutuvat työskentelemään sellaisten asioiden parissa, joihin heidän tämänhetkinen koulutuksensa ja työskentelynsä ei välttämättä riittävästi vastaa. Väsymys, turhautuminen ja stressi puolestaan eivät ole omiaan tukemaan vuorovaikutustilanteiden onnistumista. Järjestyksenvalvojien velvollisuus taata tilassa liikkuvien turvallisuus koskee myös hengailuvia nuoria. Tämäkin huomioiden on olennaista, että heillä on välineet tämä tavoite toteuttaa. Noja-toiminta on yksi esimerkki siitä, kuinka yksityisen turvallisuusalan ja kauppakeskusten kirjavista käytännöistä nuorten kanssa voidaan siirtyä kohti nuorten hyvinvointia tukevaa toimintaa. Tällaiselle on tarvetta, sillä nuoret hengailijat – ja aina uudet hengailijoiden sukupolvet – tuskin tulevat kaupunkitilasta katoamaan. Lujittamalla positiivista kuvaa nuorista, nuoruudesta ja hengailusta voidaan mahdollisesti parantaa laajemminkin nuorten ja aikuisyhteiskunnan välejä.